

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Людмил Найденов, преподавател в катедра „Финанси“ на ИУ- Варна, научна
 специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка
 (Публични финанси)”

Член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
 съгласно Заповед № 60/30.01.2018 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов” – Свищов за
 присъждане на образователната и научна степен „доктор” по докторска програма
 „Политическа икономика”

**Относно: представен за публична защита дисертационен труд на Камелия Божидарова
 Цанова, докторант към катедра „Обща теория на икономиката” при СА „Д. А. Ценов”
 – Свищов на тема „Неформалната заетост на трудовия пазар (по примера на Северния
 централен район на България)”**

I. Общо представяне на дисертационния труд:

Предмет на научното изследване е неформалната заетост и нейните ефекти върху
 икономиката и обществото. Дисертационният труд е в обем от 237 стандартни страници, от
 които заглавна, съдържание и списък на използваните съкращения – 4 страници, въведение –
 6 страници, основен текст – 202 страници и заключение – 8 страници. В структурно
 отношение разработката включва следните елементи: въведение, три глави, заключение,
 списък на цитираната и използвана литература и приложения. Библиографията е в обем от 17
 страници и обхваща 210 заглавия, от които 89 на кирилица. Приложенията са в обем от 14
 страници.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд:

Въпросът за неформалната икономика и заетост традиционно се отнася към
 практиката на развиващите се страни. Съществени изменения в пазара на труда и неговата
 организация през последните две десетилетия обаче, засилват интереса към цитираната
 проблематика и разширяват изследователското ѝ поле. Тематиката придобива особена
 важност за нашата страна предвид прехода към пазарно стопанство и структурното
 преустройство на икономиката. Прецизното дефиниране на причините за съществуване и

развитие на неформалната заетост и последващо набелязване на подходящи мерки за усъвършенстване на държавната политика в тази област, разгледани в тясна връзка с тенденциите в ЕС представляват интерес както за икономическата теория, така и за практиката. Анализът на формите (традиционни и нови, характерни за слединдустриалната икономика) на неформална заетост и на концептуалните зависимости между съвременната неформална заетост и икономическото развитие определят *актуалността на разработката*, нейната дисертабилност и ролята ѝ в практико-приложен аспект. Допълнителен аргумент, подчертаващ актуалността на изследвания в дисертацията научен проблем е фактът, че над 43% от безработните лица в Северен централен район участват или са участвали във форми на неформална заетост. (с. 161 от дисертационния труд).

Структурата на разработката следва да се определи като логична и може да се разглежда като добра основа за постигане на поставените във въведението цел и задачи. *Основната цел* на дисертационния труд (Да се разкрият „теоретико-практическите аспекти на неформалната икономика и заетост и чрез провеждане на емпирично изследване, да се очертаят социално-демографската характеристика, причините и мотивите за участие на безработните лица в неформалната заетост и на тази основа да се формулират препоръки и насоки за нейното ограничаване”, с. 7), както и *обектът и предметът* на изследването са ясно формулирани, *тезата на разработката* коректно отразява съдържанието и основните приноси моменти в дисертационния труд.

В увода, изяснявайки *степента на разработеност на изследваната проблематика*, авторът коректно посочва, че анализираният въпроси са относително нови за теорията и практиката и основателно подчертава трудностите (в теоретично отношение и при набирането на емпирична информация) както за окончателен и изчерпателен анализ на всички форми на неформална заетост, така и за цялостно и универсално решение на въпроса относно ограничаването на неформалната икономика. Докторантът познава основните литературни източници по темата, добре се ориентира в *метода* на сравнителния анализ, умело използва историко-логическия *подход* и точно прилага *метода* на емпиричното социологическо анкетно проучване. На тази база Камелия Цанова прави аргументирани изводи и теоретични обобщения.

Резултатите от научното изследване са оформени и представени разбираемо (предложеният илюстративен материал включва таблици, диаграми, графики), стилът е научен, изложението - логично и прецизно. *Обемът* на дисертационния труд е в пълно съответствие с изискванията, критериите и наложилата се в страната практика. *Авторефератът* точно и пълно отразява структурата и съдържанието на научния труд.

Съдейки по приложения списък на публикациите по темата на дисертационното изследване, основните идеи и защитаваните от докторанта тези са известни на академичните среди и в практиката. *Справката за приносите* (които са лично дело на докторанта) съответства на основните резултати от изследването.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд:

Изградената логична структура на дисертационния труд, изведените на основание теоретичен анализ заключения и препоръки, както и извършеното анкетно проучване на безработните лица от Северен централен район, дават основание да се обобщи, че представеният дисертационен труд съдържа редица резултати с характер на приноси, които допълват, обогатяват и доразвиват икономическата теория и практика в областта на изследваната проблематика. По-важните от тях могат да се систематизират по следния начин:

Първо, отграничени и анализирани са основните подходи за разбиране и изучаване на неформалната икономика и заетост. На тази основа е възприето и аргументирано „схващане за същността на неформалната заетост, основано не на характеристиките на предприятието, а на характеристиките на работното място, с разширяване границите на неформалната заетост и извън неформалния сектор” (с. 69). Идентификацията на нови, характерни за слединдустриалната икономика и развитието на ИКТ форми на заетост илюстрира по категоричен начин възможностите на докторанта удачно да систематизира, критично да осмисля и задълбочено да анализира и оценява проблемите в изследваната сфера.

На второ място, систематизирани са подходите и методите за измерване на неформалната икономика и заетост, изяснени са предимствата, недостатъците и приложното им поле. В условията на „растящо многообразие от трудови дейности и преплитането между регистрирани и нерегистрирани работни места” (с. 88) обосновано се прогнозира смяна на господстващата парадигма за измерване.

Трето, изведени, детайлно анализирани и оригинално класифицирани са причините за съществуването и развитието на неформалната заетост, както и нейното въздействие върху икономиката. В тази връзка висока положителна оценка заслужава авторовата интерпретация на факторите, обуславящи изследваното явление в конкретните условия на българската практика, както и авторовият анализ на ефектите на неформалната заетост върху националната икономика.

На четвърто място, въз основа на оригинално социологическо анкетно проучване (анкетата обхваща 1 062 респонденти и има за предмет „анализ на неформалната заетост сред

безработните в Северен централен район”, с. 159) е разкрита и представена социално-демографската характеристика на неформално заетите безработни в областите Габрово, Разград, Русе, Силистра, Велико Търново. На тази база са изведени насоки за трансформиране на неформалните във формални трудови отношения и съкращаване на неформалната заетост. Авторът обосновава пледира за предсказуема нормативна среда, реформиране на правосъдната система, съблюдаване правата на собственост, ограничаване на свръхрегулациите и високите административни тежести (с. 201) и удачно изтъква необходимостта от нова политика на разпределение на доходите (с. 205).

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд:

Отчитайки безспорните достойнства на дисертационния труд на Камелия Цанова, като проява на известна слабост могат да се приемат няколко момента. На първо място, липсва подробен експлицитен анализ на данъчно-осигурителното законодателство в нашата страна. На второ място, необходима е повече конкретика относно мерките на българските власти за съкращаване на неформалната заетост. Тук е мястото да се подчертае, че предвид обема и качествата на дисертационния труд, посочените бележки по-скоро следва да се разглеждат като препоръки за бъдеща работа.

V. Обобщено заключение и становище:

Разработеният добросъвестно дисертационен труд на тема: „Неравностойните групи на трудовия пазар в България” е завършено научно изследване, което съдържа теоретични обобщения и практически предложения за решаване на свързаните с неформалната заетост на трудовия пазар въпроси. Стилът на разработката е критично-изследователски, с ясно изразено авторово виждане. Посоченото ми дава основание, като член на Научното жури, с пълна убеденост да заявя *безусловната си подкрепа за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „Политическа икономика” на Камелия Божидарова Цанова.*

01.03.2018 г.

гр. Варна

Изготвил становището:.....

(доц. д-р Людмил Найденов)